

«ШЫФ1 ЗИ1ЭМ ДАМЭ ТЕТЦ».

(Адыгэшым теухуауэ)

ГБОУ «ДАТ»
Солнечный город
лицейм и 8-нэ «Б»
классым щеджэ
Шырыкъу Ринэ и
презентацэ

Адыгэ 1уэры1уатэмрэ тхыдэ хъыбархэмрэ къыхэщыж шы ц1эры1уэхэр

- Тхъуэжъей(Сосрыкъуэ)
- Джэмыдэжъ(Щэуей)
- Бэдынокъуэ и шыр

A. CIRCASSIAN CHIEF

Жэманшэрыкъ
(Андемыркъан)

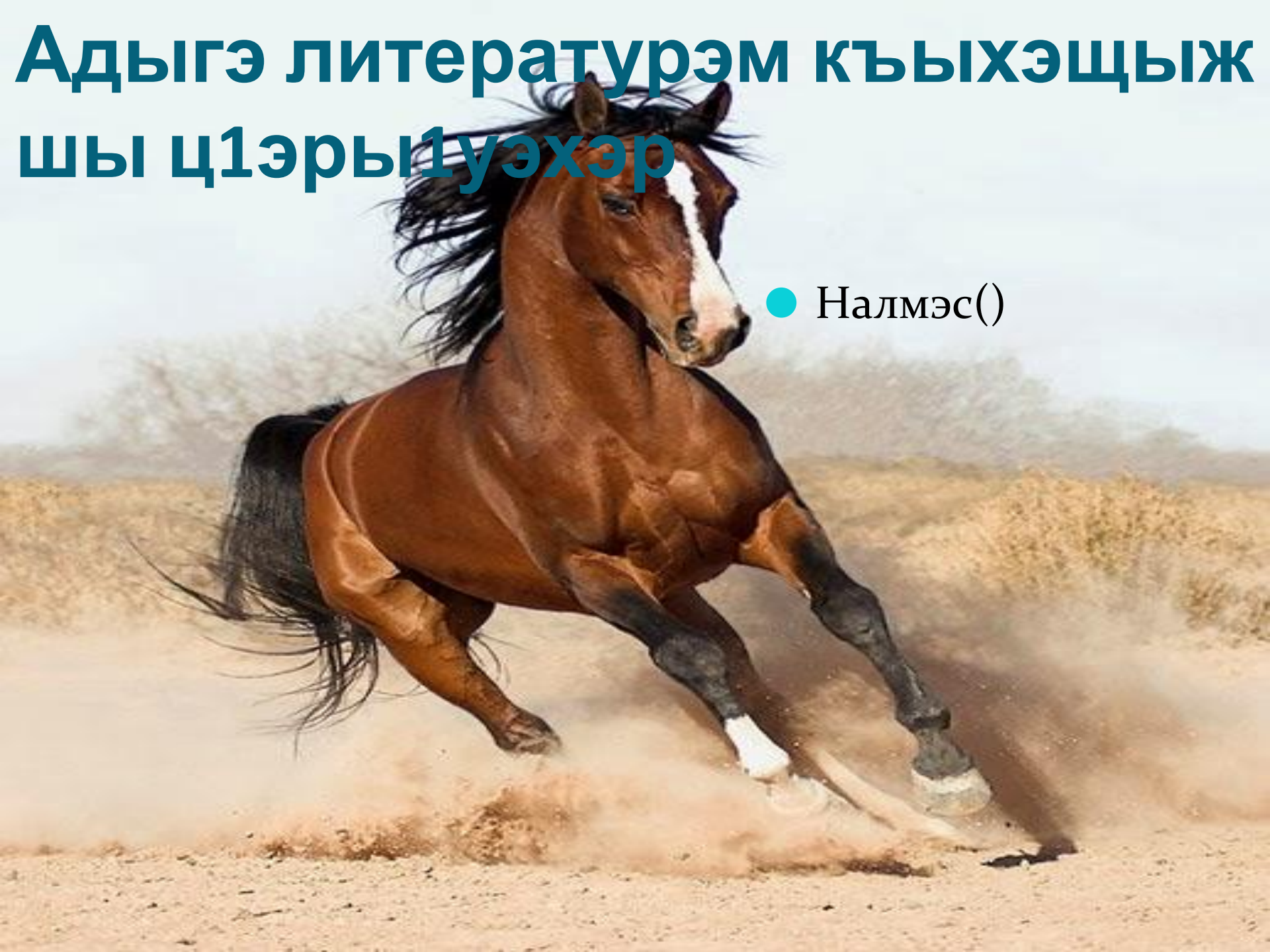
Charles Courcier, A. F. Bazarov, Louis Rousseau, Officier au 9e Rég. de la Garde

Адыгэ литературэм къыхэщыж шы ц1эры1уэхэр

● Налмэс()

Адыгэшым и теплээр

Адыгэш псоми зэщхьу яхэлът: щхьэгъурт (блащхьэм хуэдэу), жьэпхьэбгъухэр бгъуфьэт, пэщхьын быхьут, тхьэкиумэ дзасэт, нэ шащэ-нэ кылыдыкыт, пщэ задэ кыхьт,я сокур лъэныкьуэкьэ тегъэщат, я бгъэр зэлынухат, бгъуэт, фьалъэ лъакьуиты зэхуакур быхьут, плэщхт, псыгъуэт, лъащхьэ лъагэт,лъэдакьацэтэкьым, шылъэгу дыгъуэ вабдзэкумбт, кьэпкь псыгъуэ кьэщит. А псоми я щынужкьэ шы лъэпкь кьэс хьэлыфьу яхэлъ бэшэчагъыр, лъэрызехьагъыр, псынщягъыр, губзыгъагъыр, ыуцагъыр. Я лъагагъыр метрэрэ ныкьуэрэ хьурт.

«Адыгэш къабзэу сэ си шагъдий...»

- Адыгэш къабзэу сэ си шагъдий,
- Шыщхьэмыгъазэу зынэукъуэдий!

Щытар

- Адыгэхэм шыр зэрагъасэу щытами гъэщцэгъуэн куэд дэслъэгъуащ. Абыхэм илъэсым тцэу шым щэрэ лырэ кърагъащтэрт: япэу гъэмахуэ
- хуабэр къэмыс щыкцэ, етуанэу щымамуэ уаер къимыхъэ щыкцэ.
- Шыр бо кыфым щцаубыдэрт, гъудэбадзэр зэран къыхуэмыхъун щхъэкцэ. Япэ щыкцэ зы тхъэмахуэкцэ зэнтхъыр мащцэ-мащцэурэ иратырт. Иужькцэ чейм изу хуагъэувырт, хуэшхым хуэдиз ишхыу. Тхъэмамуищ-плыкцэ апхуэдэу ягъашхэрт. Пщэдджыжь къэс и кцэр, и ныбэ лъабжьэр, и лъакъуэхэр ятхъэщырт. И щыфэр мамуэм тцэу ялъэщырт. Мазэ дэкиа нэужь, шыгъэшхар мамуэ къэс кыщцашурэ кърагъэкцухъу, мащцэу кърагъэжыхъу, псы щыцэм щэ-плцэ хагъыхъэ-хагъэкцыу хуежьэрт. Апхуэдэ щыкцэкцэ шыр япсыхът. А зэманым абы зэнтхъым нэмыщцэ хъэи хуи иратт. Шым и фэр дахэу, ццуужу щытын щхъэкцэ, сабынкцэ е джэдыкцэкцэ ягъэпскырт.

Адыгэш лъэпкъхэр

- **Адыгэш лъэпкъхэм хохьэ:** Абыкзу, Ачэтыр, Бэчкъан, Дзыгъуафэ, Егъэн, Есэней, Жэрацты, Кърымщокъал, Къундет, Лоу, НатIэгъуджэ, Трамэ, Хьэгъундокъуэ, Шагъдий, Шэджэрокъуэ, Щолъэхъу, Чыпылу.

Шы плъыфэхэр

Брул (щхьюэ)-чубарая

Гьюэ, 1эпап1э хэлю-рыже-чубарая

Гьюэ зэфэзэщ-рыжая

Къарэ (ф1ыц1э)-вороная

Къэбыфэ (гьюэ, и сокури и к1эри ф1ыц1эу)- гнедо-
пегая

Кьюэлэн-гнедо-пегая

Пц1эгьюалэ (хужь)-серая

Пц1эгьюэплъ (плъыжь)-гнедая

Пц1эгьюэплъ-гыныхуфэ –светло-гнедая

Шы пц1агъуэплъ(рыжая)

Шы къарэ(вороная)

Къэбыфэ

- (гъуэ, и сокури и кIэри фыцIэу)- гнедо-пегая

АДЫГЭШЫМ И КІУЭКІЭХЭР:

Фото 5. Же

Льэбакьуэ
Льэхьу
Есыр
Ущ
Хьэмк1э

Адыгэшым теухуа псалъэжъхэр

1. Адыгэшрэ лы бэшэчрэ.
2. Адыгэм и ныбэр егъэныкъуэри и шым и ныбэр екъу..
3. Брулым шибл и къуэкiэ хэлъщ.

4. Шыр тесым егъэдахэ.
5. Шыфi зиiэм дамэ тетщ.
6. Шыфыр ныбжъэгъуфым хуэдэщ.
7. Шым и къуэгъурэ лым и гъуррэ.

Кіәүх псалъэ

- 1. Адыгэшыр дуней псом щыццэрынуэщ и дахагъымрэ и бэшэчагъымкіэ, и 1уцагъымрэ пэжагъымкіэ.
- 2. Адыгэллыр зыгъэбжьи ф1эу щыта адыгэшыр диэжынукуым ар дымышъумэмэ. Нобэ ар к1уэдыжыпэнкіэ шынагъуэ щыццэщ. Щолэхъу льэпкыыр к1уэдыжыпак1эщ. Шагъдийр к1уэдыжыным нэсащ.
- 3. «Шыфыр лыгъэм и ныкъуэщ» жеіэ адыгэ псалъэжыым. Ар къуэшыфыым хуэдэу ялтытэуи щытащ, абы кыыхэк1ыу адыгэшыр пщ1э хуэтщ1у, ф1ыуэ тлъагъуу, дгъэбагъуэу, дыкызыыхэк1а льэпкыыр дгъэбжьи ф1эу дунейм дытетын хуейщ.
- 4. Шыщхьэр п1эщ1эк1ауэ, шык1эм ук1элтып1эбэжк1э улъэіэсыжынукуым, нобэ адыгэшыр кыызэзыгъэпэщыж, абы иригузавэ дэтхэнэми ф1ыщ1эшхуэ хуэфашцэщ. Апхуэдэ щ1алэщ Егъэн Ибрэхым. Абы лэжыгъэшхуэ ирехьэл1э адыгэшыр зэгъэпэщыжыным, и гуащ1э емыблэжу, и зэмани щымысхьу апхуэдизу ц1эрынуэу щыта адыгэш къабзэр зэф1эгъэувэжыным хузэф1эк1 псори ирехьэл1э. Ик1и а лэжыгъэ мытыншыр абы къехьул1эу кыизолгытэ. «Шыф1 зи1эм дамэ тетщ» зыхужаіэхэр Ибрэхым хуэдэ щ1алэхэращ.